

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การใช้เทคโนโลยีการผลิตพืชเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร นับเป็นวิธีที่เกษตรกรให้การยอมรับอย่างกว้างขวางมาเป็นระยะเวลานานก็คือ การใช้สารเคมีทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปุ๋ยเคมี หรือสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ดังนั้น เพื่อปราบแมลงและแมลงศัตรูพืช “สารเคมี” จึงเป็นเครื่องมือที่มนุษย์เรามาจะคิดถึงเป็นอันดับแรกโดยคุณสมบัติเฉพาะดังกล่าว ได้แก่ หาซื้อง่าย การใช้ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องใช้แรงงานมาก สามารถกำจัดศัตรูพืช เห็นผลได้อย่างรวดเร็วจะเห็นได้ว่าการเพิ่มปริมาณการผลิตหรือจำนวนผลผลิตให้ได้ปริมาณมากขึ้น เพื่อให้รองรับความต้องการที่มีมากขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจัดการและการบำรุงดูแลรักษาที่ดีซึ่งในที่นี้ในส่วนของเกษตรกรก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงในการใช้สารเคมี ไม่ว่าจะเป็นในช่วงก่อนฤดูปลูก (การใช้ยาคุมฆ่าวัชพืช) ในช่วงปลูก (การใช้ยาฆ่าแมลง – ยากำจัดโรคพืช, การใช้ฮอร์โมนอาหารเสริม) ตลอดจนถึงช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต จะเห็นได้ว่ามีการใช้สารเคมีกันค่อนข้างสูงมากในการปลูกข้าวของเกษตรกร ซึ่งราคาของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมีนั้นก็มียาค่อนข้างสูง จากสถิติปุ๋ยเคมีนำเข้าในปี 2546 จำนวน 3.83 ล้านตัน ราคา 25,745.61 ล้านบาท และในปี 2548 นำเข้า 3.31 ล้านตัน ราคา 33,276.36 ล้านบาท ซึ่งในการใช้สารเคมีที่มีแนวโน้มที่จะมีการเพิ่มปริมาณและชนิดมากขึ้นจาก 42,116.50 ตัน เมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็น 86,904.95 ตัน ในปี 2547 (ฐานเศรษฐกิจ : 2549) เนื่องจากการแข่งขันในระหว่างผู้ผลิตและมีการโฆษณาเผยแพร่แนะนำสารเคมีทางการเกษตรชนิดใหม่มาให้เกษตรกรทดลองใช้กันเกือบทุกปี

อำเภอคอยสะเกิด ก็นับว่าเป็นแหล่งที่มีการปลูกข้าวมากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ปลูกข้าว 52,704 ไร่ (สำนักงานเกษตร จังหวัดเชียงใหม่, 2549/2550) การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรก็เป็นไปอย่างอิสระปราศจากการติดตามและควบคุมอย่างใกล้ชิดจากนักวิชาการ อาจก่อให้เกิดปัญหาภัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าวด้วย ซึ่งก็จะก่อให้เกิดผลเสียตามมาอย่างมากมาย ได้แก่ ทำให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น เกิดผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรโดยตรงและผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปนเปื้อนของสารเคมีสู่อากาศ ดินและแหล่งน้ำเป็นต้น ความตระหนักต่อผลการใช้สารเคมีทางการเกษตรจึงมี

ความสำคัญยิ่งในการผลิตพืชอย่างถูกต้องและเหมาะสม การให้ความสำคัญเห็นคุณค่าถึงการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลเสียดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดทั้งหาแนวคิดประเด็นปัญหาเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาในอนาคต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องดำเนินงานเพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าเกษตรกรผู้ซึ่งใช้สารเคมีอยู่เป็นประจำและสารเคมีดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และเป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ปัญหาต่าง ๆ อาจมาจากหลาย ๆ ปัจจัย อาทิเช่น ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการใช้สารเคมี และอื่น ๆ ที่สำคัญผู้วิจัยต้องการทราบถึงความตระหนักต่อผลที่เกิดขึ้นว่า เกษตรกรที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีความตระหนักมาก-น้อยเพียงใด ในเรื่องของผลที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรในการผลิตพืช เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะนำไปประกอบการพิจารณาหาวิธีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมแก่เกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อำเภอคอยสะแกด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลเศรษฐกิจและสังคมกับความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาปัญหา - อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาในการใช้สารเคมีที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้สารเคมีในการผลิตข้าวที่ถูกต้องและปลอดภัยให้เกษตรกร
2. เพื่อเป็นแนวทางหรือวิธีการส่งเสริมเพื่อกระตุ้นหรือเสริมสร้างให้เกษตรกรมีความตระหนักถึงปัญหาของสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต

สมมุติฐานการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมและปัจจัยด้านความรู้ที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในพื้นที่อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลสันปูเลย, ตำบลหลวงเหนือ, ตำบลสำราญราษฎร์, ตำบลป่าลาน, ตำบลแม่คือ, ตำบลป่าเมี่ยง และตำบลสง่าบ้าน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 324 ราย

ระยะเวลาที่ทำงานวิจัย

เดือน ตุลาคม 2550 ถึง เดือน มกราคม 2551

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กรอบแนวคิดในการวิจัย

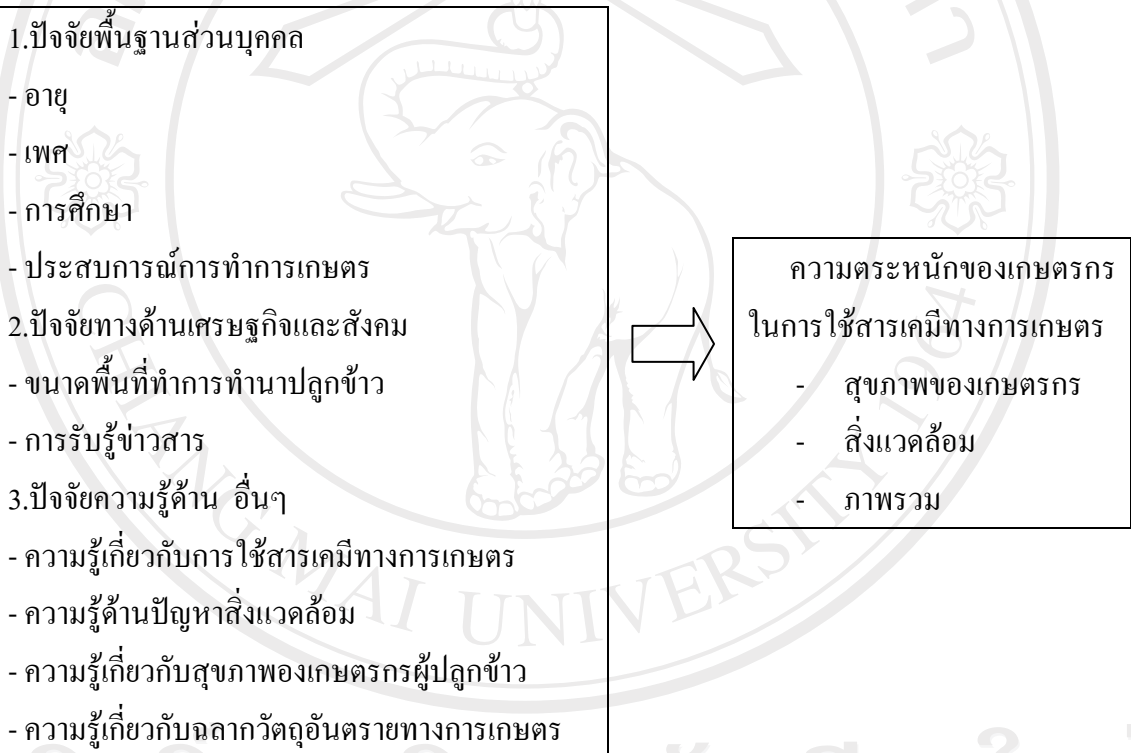
ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามไว้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

นิยามศัพท์

“ความตระหนัก” หมายถึง พฤติกรรมส่วนบุคคลที่แสดงออกด้านการปฏิบัติในการป้องกันอันตรายในการใช้สารเคมีทางการเกษตร และการคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานะจิตสำนึกในความรับผิดชอบ ความนึกคิด ความรู้ตัว ความสำนึก หรือให้ความสำคัญเห็นคุณค่า ผลดี ผลเสีย

“ความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลที่บ่งบอกให้ทราบถึงสถานะจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ความนึกคิด ความรู้ตัว ความสำนึก ให้ความสำคัญหรือเห็นคุณค่า ผลดี ผลเสียในเรื่องของสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร อันประกอบด้วย

- 1) การปฏิบัติในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร
- 2) การคำนึงถึงผลของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยที่

“การปฏิบัติในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง ระดับของการปฏิบัติที่วัดจากแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาการปฏิบัติตนของเกษตรกรในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร ทั้งก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังการใช้ ทั้งที่ก่อหรือไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร

“การคำนึงถึงผลของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม” หมายถึง ระดับความคิดเห็นที่วัดจากแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาผลกระทบของสารเคมีทางการเกษตร ทั้งที่มีผล และไม่มีผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

“เกษตรกร” หมายถึง ชาวนาที่เป็นผู้ปฏิบัติในการผลิตข้าวในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

“สุขภาพ” หมายถึง ภาวะทางร่างกายอนามัยที่แสดงออกถึงความเข้มแข็ง สมบูรณ์ทางร่างกายของเกษตรกรและผู้บริโภค

“สิ่งแวดล้อม” หมายถึง คน ดิน น้ำ อากาศ สัตว์ต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบทางลบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร

“สารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง สารเคมีต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการผลิตพืช เช่น สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี สารเร่งการเจริญเติบโต

“ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม” หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรที่คาดว่าจะมีผลต่อความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ได้แก่ การศึกษา ประสบการณ์ในการทำการเกษตร พื้นที่การปลูกพืช โดยที่

“การศึกษา” หมายถึง จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาขั้นสูงสุดของเกษตรกร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

“ประสบการณ์ในการทำเกษตร” หมายถึง ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรจนถึงปีการเพาะปลูก

“พื้นที่ปลูกพืช” หมายถึง จำนวนพื้นที่รวมทั้งหมดที่ใช้ในการปลูกข้าวของปีการเพาะปลูก 2549/2550 หน่วยเป็นไร่ (ไร่ถาย)

“รายได้” หมายถึง รายรับจากผลของการประกอบการทางการเกษตรที่ได้จากการผลิตข้าวในปีการเพาะปลูก 2549/2550

“ปัจจัยด้านส่งเสริมการเกษตร” หมายถึง ปัจจัยเสริมที่เกษตรกรได้รับที่คาดว่าจะมีผลต่อความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ประกอบด้วย

- 1) การได้รับความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- 2) การรับรู้ข่าวสารเรื่องสารเคมีทางการเกษตรที่มีผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยที่

“การได้รับความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง การที่เกษตรกรเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตรจากวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การติดต่อแบบกลุ่ม และการติดต่อแบบมวลชน ซึ่งเป็นการได้รับความรู้ คำแนะนำ เกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตร ทั้งจากหน่วยงานของทางราชการ และบริษัทเอกชน

“การรับรู้ข่าวสารเรื่องสารเคมีทางการเกษตรที่มีผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม” หมายถึง การได้รับทราบข่าวสารความรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางลบของสารเคมีทางการเกษตรที่มีต่อสุขภาพมนุษย์ และที่มีผลต่อ ดิน น้ำ อากาศ สัตว์ และอื่น ๆ จากแหล่งของข่าวสารต่าง ๆ ทั้งสื่อบุคคล และสื่อมวลชน

“ปัจจัยด้านความรู้และสภาพการใช้สารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง ปัจจัยที่ประกอบด้วย

- 1) ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- 2) สภาพการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยที่

“ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง ระดับคะแนนที่ได้จากการทดสอบความรู้ ความเข้าใจในการใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยแบบทดสอบจะมีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตรในการผลิตพืชตามหลักวิชาการ

“สภาพการใช้สารเคมีทางการเกษตร” หมายถึง ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามในการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตรตามความเป็นจริงของเกษตรกร โดยใช้คำแนะนำการใช้สารเคมีทางการเกษตรตามหลักวิชาการเป็นเกณฑ์มาตรฐานวัดความถูกต้องในการปฏิบัติ